

4. Киселев Н.Н. Мировоззрение и экология / АН УССР. Ин-т философии: Отв. ред. А.Я. Мороз. - К.: "Наукова думка". 1990. - 216 с. — Библиогр.: 202 - 215 с., 47-52.

5. Кисельов М.М., Гардашук Т.В., Грабовський С.І., Зарубицький К.Є. та ін. Феномен соціоприродних систем. Світоглядно-методологічні нариси. Монографія. - К.: Видавець ПАРАПАН, 2009. - 284 с;

6. Матвійчук А.В. Екологічне знання та стиль мислення сучасної науки. Монографія. - Рівне: "Ліста-М", - 2002. - 147 с.

7. Матвійчук А.В. Деонтологічний аспект екологічного знання. //Мультиверсум. Філософський альманах. 36. наук, праць //Гэл. Ред В.В. Лях - Вип. 59. - К.: Український центр духовної культури, 2006 - С. 39-44.

8 Матвійчук А.В. Принципи екологічної деонтології як засобу формування екологічного імперативу поведінки сучасної людини. // Схід. Аналітично-Інформаційний журнал. - Ns 1 (101) січень-лютий 2010 р. - Донецьк: 2010. - С. 95-98.;

9. Моисеев Н.Н. Мир XXI века и христианская традиция. // Вопр. философии. - М.: Наука, 1993, Ns 8. - С. 3-14.

10. Ракитов А.И. Регулятивный мир: знание и общество, основанное на знаниях // Вопр. философии. - М.: Наука, 2005, N° 3. - С. 82-94.; 86.

11. Швейцер А. Благоговение перед жизнью как основа этического миро- и жизнеутверждения. Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности: Пер. с англ. и франц. / Сост: Л. И.Василенко, В.Е.Ермолаева. - М.: Прогресс, 1990. - С. 328-350.

12. Шкода В.В. Вступ до правової філософії. / Худож. оформ. В. Б.Лопарева. - Харків: Фоліо, 1997. - 223 с. С. 15

13. Skolimowski Henryk. Eco-Ethics and World Ethics. - New-Delhi: Dr. Skolimowski International Center for Eco-Philosophy, 1995. - 32 p.

УДК 378.1

М.О. МЕДВЕДЕВА

старший викладач Уманської філії Європейського
університету, аспірант Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ТА АНАЛІЗ ДОСВІДУ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Анотація. У статті розглядаються теоретико-практичні передумови особистісно орієнтованого навчання та аналіз досвіду його застосування для студентів вищих навчальних закладів із використанням інформаційних технологій.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, компетентності, інформаційні технології.

Аннотация. В статье рассматриваются теоретико-практические предпосылки личностно ориентированного обучения и анализ опыта его использования для студентов высших учебных заведений с использованием информационных технологий.

Ключевые слова: личностно ориентированное обучение, компетентности, информационные технологии.

Annotation. In the article are examined teoretiko-practical pre-conditions of the personality oriented studies and analysis of experience of his application for the students of higher educational establishments with the use of information technologies.

Key words: personality oriented study, to the competence, information technologies.

Актуальність нашого дослідження підтверджується формулюванням Національної доктрини розвитку освіти в Україні у ХХІ ст.: «Головна мета української освіти - створити умови для особистісного розвитку та творчої самореалізації кожного громадянина України, формувати покоління, здатні навчатися впродовж життя» [11, а С. 2.]

Отже, модернізація освіти передбачає вирішення проблем, пов'язаних з її інформатизацією та особистісною орієнтацією, індивідуалізацією навчально-виховного процесу, зокрема на рівні вищої освіти [5, 9]. Динамізм сучасного соціального та економічного життя, зростаючі вимоги до майбутніх фахівців зумовлюють зміну пріоритетів в організації навчально-виховного процесу, його спрямованість на особистісно-професійний розвиток випускника, на забезпечення передумов для розкриття його потенціалу [10].

На сьогодні, суспільство найбільш зацікавлене в фахівцях здатних самостійно, активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до умов життя. Сучасне інформаційне суспільство ставить перед вищими навчальними закладами завдання підготовки випускників зі здібностями [21]:

- орієнтуватися в змінних життєвих ситуаціях, самостійно набуваючи необхідних знань, застосовуючи їх на практиці для вирішення професійних завдань;
- критично мислити, бачити нові проблеми та знаходити раціональні шляхи їх вирішення з використанням сучасних технологій; чітко усвідомлювати місце і час застосування отриманих знань; бути здатними генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- грамотно працювати з інформацією (збирати необхідні для вирішення певної проблеми матеріал, аналізувати їх, робити необхідні узагальнення, співставлення з аналогічними або альтернативними варіантами рішень, встановлювати статистичні та логічні закономірності, робити аргументовані висновки, застосовувати набутий досвід з ціллю виявлення та вирішення нових проблем);
- бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах, уміти працювати спільно в різних галузях, в різних ситуаціях, знаходити вихід із конфліктних ситуацій;
- самостійно працювати над розвитком особистого культурного та професійного рівня.

Дослідження в галузі освіти, які було розпочато у 1996 році за ініціативою Ради Європи, завершилися у 2007 році прийняттям та публікацією рекомендацій Європарламенту «Ключові компетентності для навчання протягом всього життя - європейська довідкова структура», якими визначено ключові компетентності. Цим документом поняття «компетентність» визначається, як комбінація знань, навичок і умінь. Ключовими компетентностями є компетентності, які є необхідними для індивідууму для особистісної самореалізації та розвитку, активного існування, соціальної адаптації та ефективної діяльності:

- комунікація рідною мовою (Communication in the mother tongue);
- комунікація іноземними мовами (Communication in foreign languages);
- математична компетентність і базова компетентність в науці та технології (Mathematical competence and basic competences in science and technology);
- «цифрова» або інформаційно-комунікаційна компетентність (Digital competence);
- вміння навчатись (Learning to learn);
- соціальна та громадянська компетентності (Social and civic competences);
- ініціативність та наполегливість (Sense of initiative and entrepreneurship);
- розуміння культури та самовиявлення (Cultural awareness and expression).

Всі ключові компетентності розглядаються науковцями як однаково важливі, оскільки кожна з них може сприяти успішному життю в товаристві знання. Деякі з них частково перекривають і взаємодоповнюють одна одну: основні аспекти однієї виявляються допоміжними в іншій. Компетентність студентів у фундаментальних навичках мови, грамотності, здібність до математичного мислення та знання ІТ є визначальним базисом для підтримки всіх навчальних дій.

4. Киселев Н.Н. Мировоззрение и экология / АН УССР. Ин-т философии: Отв. ред. А.Я. Мороз. - К.: "Наукова думка". 1990. - 216 с. - Библиогр.: 202 - 215 с., 47-52.
5. Кисельов М.М., Гардашук Т.В., Грабовський С.І., Зарубицький К.Є. та ін. Феномен соціоприродних систем. Світоглядно-методологічні нариси. Монографія. - К.: Видавець ПАРАПАН, 2009. - 284 с;
6. Матвійчук А. В. Екологічне знання та стиль мислення сучасної науки. Монографія. - Рівне: "Ліста-М"; - 2002. - 147 с.
7. Матвійчук А.В. Деонтологічний аспект екологічного знання. // Мультиверсум. Філософський альманах. 36. наук, праць/Гол. Ред В.В. Лях - Вип. 59. -К: Український центр духовної культури, 2006. - С. 39-44.
- 8 Матвійчук А.В. Принципи екологічної деонтології як засобу формування екологічного імперативу поведінки сучасної людини. // Схід. Аналітично-Інформаційний журнал. - Ns 1 (101) січень-лютий 2010 р. - Донецьк: 2010. - С. 95-98. ;
9. Муссеев Н.Н. Мир XXI века и христианская традиция. // Вопр. философии. - М.: Наука, 1993, № 8. - С. 3-14.
10. Ракитов А. И. Регулятивный мир: знание и общество, основанное на знаниях // Вопр. философии. — М.: Наука, 2005, Ns 3. — С. 82-94.; 86.
11. Швейцер А. Благоговение перед жизнью как основа этического миро- и жизнеутверждения. Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности: Пер. с англ. и франц. / Сост: Л.И. Василенко, В.Е.Ермолаева. - М.: Прогресс, 1990. - С. 328-350.
12. Шкода В.В. Вступ до правової філософії / Ху дож. оформ. В.Б.Лопарева. - Харків: Фоліо, 1997. - 223 с. С. 15
13. Skolimowski Henryk. Eco-Ethics and World Ethics. - New-Delhi: Dr. Skolimowski International Center for Eco-Philosophy, 1995. - 32 p.

УДК 378.1

М.О. МЕДВЕДЕВА

*старший викладач Уманської філії Європейського
університету, аспірант Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова*

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ТА АНАЛІЗ ДОСВІДУ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Анотація. У статті розглядаються теоретико-практичні передумови особистісно орієнтованого навчання та аналіз досвіду його застосування для студентів вищих навчальних закладів із використанням інформаційних технологій.

Ключові слова: особистісно орієнтоване навчання, компетентності, інформаційні технології.

Аннотация. В статье рассматриваются теоретико-практические предпосылки личностно ориентированного обучения и анализ опыта его использования для студентов высших учебных заведений с использованием информационных технологий.

Ключевые слова: личностно ориентированное обучение, компетентности, информационные технологии.

Annotation. In the article are examined teoretiko-practical pre-conditions of the personality oriented studies and analysis of experience of his application for the students of higher educational establishments with the use of information technologies.

Key words: personality oriented study, to the competence, information technologies.

Актуальність нашого дослідження підтверджується формулюванням Національної доктрини розвитку освіти в Україні у ХХІ ст.: «Головна мета української освіти - створити умови для особистісного розвитку та творчої само реалізації кожного громадянина України, формувати покоління, здатні навчатися впродовж життя» [11, а С. 2].

Отже, модернізація освіти передбачає вирішення проблем, пов'язаних з її інформатизацією та особистісною орієнтацією, індивідуалізацією навчально-виховного процесу, зокрема на рівні вищої освіти [5, 9]. Динамізм сучасного соціального та економічного життя, зростаючі вимоги до майбутніх фахівців зумовлюють зміну пріоритетів в організації навчально-виховного процесу, його спрямованість на особистісно-професійний розвиток випускника, на забезпечення передумов для розкриття його потенціалу [10].

На сьогодні, суспільство найбільш зацікавлене в фахівцях здатних самостійно, активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до умов життя. Сучасне інформаційне суспільство ставить перед вищими навчальними закладами завдання підготовки випускників зі здібностями [21]:

- орієнтуватися в змінних життєвих ситуаціях, самостійно набуваючи необхідних знань, застосовуючи їх на практиці для вирішення професійних завдань;
- критично мислити, бачити нові проблеми та знаходити раціональні шляхи їх вирішення з використанням сучасних технологій; чітко усвідомлювати місце і час застосування отриманих знань; бути здатними генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- грамотно працювати з інформацією (збирати необхідні для вирішення певної проблеми матеріал, аналізувати їх, робити необхідні узагальнення, співставлення з аналогічними або альтернативними варіантами рішень, встановлювати статистичні та логічні закономірності, робити аргументовані висновки, застосовувати набутий досвід з ціллю виявлення та вирішення нових проблем);
- бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах, уміти працювати спільно в різних галузях, в різних ситуаціях, знаходити вихід із конфліктних ситуацій;
- самостійно працювати над розвитком особистого культурного та професійного рівня.

Дослідження в галузі освіти, які було розпочато у 1996 році за ініціативою Ради Європи, завершилися у 2007 році прийняттям та публікацією рекомендацій Європарламенту «Ключові компетентності для навчання протягом всього життя - європейська довідкова структура», якими визначено ключові компетентності. Цим документом поняття «компетентність» визначається, як комбінація знань, навичок і умінь. Ключовими компетентностями є компетентності, які є необхідними для індивідууму для особистісної самореалізації та розвитку, активного існування, соціальної адаптації та ефективної діяльності:

- комунікація рідною мовою (Communication in the mother tongue);
- комунікація іноземними мовами (Communication in foreign languages);
- математична компетентність і базова компетентність в науці та технології (Mathematical competence and basic competences in science and technology);
- «цифрова» або інформаційно-комунікаційна компетентність (Digital competence);
- вміння навчатись (Learning to learn);
- соціальна та громадянська компетентності (Social and civic competences);
- ініціативність та наполегливість (Sense of initiative and entrepreneurship);
- розуміння культури та самовиявлення (Cultural awareness and expression).

Всі ключові компетентності розглядаються науковцями як однаково важливі, оскільки кожна з них може сприяти успішному життю в товаристві знання. Деякі з них частково перекривають і взаємодоповнюють одна одну: основні аспекти однієї виявляються допоміжними в іншій. Компетентність студентів у фундаментальних навичках мови, грамотності, здібності до математичного мислення та знання ІТ є визначальним базисом для підтримки всіх навчальних дій.

Математична компетентність визначається як базова компетентність в науці та технології та включає наступні складові: здатність розвивати та застосовувати математичні знання для вирішення щоденних проблем; здатність до кількісного мислення; здатність і готовність використовувати математичні методи мислення (логічний і просторовий погляд) і представлення (формули, моделі, конструкції, графи, діаграми).

Необхідні знання в галузі математики включають: знання чисел, розмірів і структури, основні математичні дії і основні математичні представлення, розуміння математичних термінів і понять.

У доповіді «Освіта - прихований скарб», яку після десятирічних досліджень представила спеціальна комісія ЮНЕСКО, говориться, що завдання освіти полягає в наданні можливості кожному проявити свої здібності і творчий потенціал - що передбачає для кожного можливість реалізації своїх особистих планів [21].

Зазначені суспільні та технологічні умови стимулювали та спонукали появу різноманітних особистісно орієнтованих технологій. Саме особистісно орієнтоване навчання, з філософських позицій, є гнучким процесом та може бути пристосованим до певних умов навчання.

Особистісно орієнтоване навчання - це модель навчання, в якій учень знаходиться в центрі навчально-виховного процесу. При такій організації навчально-виховного процесу учні стають активними учасниками свого навчання вони: отримують можливість обирати особистий темп навчання та використовувати власні стратегії; стають внутрішньо більш мотивовані, ніж зовні. Отже, стандартизована форма навчання перетворюється на індивідуалізовану. У навчально-виховному процесі, який зосереджується на особистості учня, удосконалюються навички, які науковці називають «вчися вчитися» (Learning to learn): самостійного та творчого вирішення завдань, критичного та рефлексивного мислення. В навчанні зосереджується увага на розвитку особистісних характеристик учнів із врахуванням різних стилів навчання учнів [24].

Науковці пояснюють, що навчально-виховний процес, який зосереджено на особистості учня відрізняється від навчально-виховного процесу, в якому головним є вчитель тим, що останній характеризується передаванням інформації від експерта (вчителі/викладачі) до відносно пасивного реципієнта (учні/студенти). Згідно McCombs і Whisler, навчання зосереджене на учневі це підхід, який поєднує врахування особистісних характеристик та уподобань учнів (спадкову схильність, досвід, погляди, походження, здібності, інтереси, можливості і потреби) і саму науку навчання (найбільш цінні знання про навчання і його процеси та про практики викладання, які продемонстрували ефективність у досягненні високого рівня мотивації, навчання та навчальних досягнень всіх учнів) [23, С.9].

В останні роки, за твердженням науковців, пріоритетним напрямом в інформаційно-комунікаційному навчальному середовищі стає особистісно орієнтоване навчання, впровадження якого дозволить об'єднати різні педагогічні технології, - навчання в співпраці, модульно-рейтингова система навчання, технологія контекстного навчання, тощо. При всьому різноманітті арсеналу технологій навчання і форм організації навчально-виховного процесу, переважними можуть вважатися ті, які орієнтовані на самостійну діяльність студента, де може бути пред'явлений «продукт» цієї діяльності, який може бути оцінений викладачем і однокурсниками, бути використаний в навчальній та професійній діяльності [13].

Інформаційно-комунікаційне навчальне середовище, яке формується на основі ІТ, **доцільно розробляти в рамках особистісно орієнтованої моделі** навчання з орієнтацією на досягнення навчальних результатів, адекватних су-

часним уявленням про цілі та цінності освіти, - формування пізнавальних потреб, системи ціннісних стосунків і життєвих устремлінь, опанування універсальних способів діяльності, пріоритетне формування в студентів дослідницьких і проектних умінь і здібностей [16]. Лише в цьому випадку засоби ІТ, електронні навчальні ресурси, як найважливіший засіб такого навчального середовища, зможуть проявити свої специфічні дидактичні властивості та, тим самим, принципово (на цільовій і результативній підставі) перетворити навчальну діяльність, до якої вони включаються [22].

В дослідженнях розвитку особистості фахівця, проведених багатьма дослідниками, зокрема, О.О. Криловим та С.А. Панічевім [12], виокремлено нові вимоги до навчальних результатів, які розкриваються в особисті фахівця в трьох основних проєкціях.

1. У формуванні його «професійного світу», який відображає науковий світогляд і наукову картину світу на основі знань, отриманих в процесі навчання та подальшої дослідницької діяльності. Професійний світ фахівця є специфічним віддзеркаленням, своєрідним «зрізом» довколишньої дійсності, причому спрямованість такого «зрізу» визначається специфікою завдань, на вирішення яких спрямована його пізнавальна активність у професійній діяльності. Зовнішній світ формується в свідомості фахівця як віддзеркалення системи наукових понять і моделей, що є специфічними для кожної наукової дисципліни. У результаті фахівець виокремлює з реальності свій професійний світ, визначає в ньому свої інтереси, отримує можливість спрямувати на його формування свою пізнавальну активність. Саме це, окрім всього іншого, визначає менталітет і корпоративні цінності в зазначеному середовищі.

2. В успішній діяльності в «професійному середовищі», яка визначається рівнем знання методології, способів діяльності та технологій та професійно важливими особистісними якостями (відповідальність, комунікативність, самоконтроль, професійна самооцінка, тощо), а також розвитком здібностей (пізнавальних, комунікативних, організаторських).

3. В оволодінні фахівцем засобами професійної діяльності, за допомогою яких він отримує можливість реалізації пізнавальної та творчої діяльності.

Виходячи з такого розуміння розвитку особистості майбутнього фахівця в процесі навчання у ВНЗ, можна, з однієї сторони, сформувати вимоги щодо змісту навчання (контенту середовища), з іншої сторони, визначити потреби системи освіти в ІТ-засобах навчання, на яких ґрунтується сучасне навчальне середовище.

В цілому, необхідність використання ІТ-засобів навчання можна визначити, виходячи з аналізу їх дидактичних можливостей (візуалізація навчального матеріалу, підвищення інтерактивності навчання, доступ до нових джерел знань, оперативність контролю, тощо) [1; 5; 13; 15; 17; 18; 20].

Проте є очевидним, що зазначене створює лише загальне уявлення про потенціал засобів ІТ у підвищенні ефективності навчально-виховного процесу. Більш детальніше розуміння формується після обґрунтування типології ІТ-засобів за їх методичною функцією (І. В. Роберт [14], Ю. В. Триус [19]).

Необхідність використання засобів ІТ підтверджується співвідношенням дидактичних та методичних функціональних можливостей традиційних засобів навчання із відповідними функціями засобів ІТ стосовно запланованих результатів навчання. Це дозволило виділити види засобів ІТ, використання яких у навчально-виховному процесі є пріоритетним для розвитку якостей особистості, найбільш важливих для майбутніх фахівців певного профілю (для фахівців в галузі при-

родничих наук - предметно-орієнтовані програмні середовища, призначені для моделювання об'єктів, які вивчаються, і явищ, програмні засоби, що дозволяють опрацювати результати навчальних експериментів тощо).

Відомий також й інший підхід, коли визначення потреби в засобах ІТ виходить із загальних цілей і завдань навчання. В рамках такого підходу С. Г. Грігор'єв і В. В. Гріншук, наприклад, вважають, що основні використання ІТ-засобів можна об'єднати в чотири фундаментальні групи: використання, пов'язані з необхідністю формування певних знань, які при традиційному навчанні не можуть знайти необхідного дослідного обґрунтування; використання, пов'язані з необхідністю опанування студентами типовими репродуктивними вміннями; використання, обумовлені необхідністю формування умінь творчого типу, опанувавши які, студенти, шляхом самостійного пошуку, отримують суб'єктивно нове знання; використання за необхідності формування в студентів особистих якостей [2].

Звертаючись до підготовки майбутніх фахівців у галузі комп'ютерних наук варто зазначити, що в навчанні, як пропонує, рекомендується застосовувати підходи спрямовані на формування професійної компетентності особистості, яка має такі якості:

- функціональна - компетентність у сферах математики та інших фундаментальних наук, техніки та технологій, вміння вчитися;
- інтелектуальна - здатність до аналітико-прогностичної діяльності, розроблення альтернативних рішень і обґрунтування вибору найбільш ефективних;
- ситуативна - компетентність у вирішенні конкретних проблем і тактичних завдань державного управління та місцевого самоврядування;
- методична - здатність до сприйняття, осмислення та адекватної інтерпретації інформації, структурування проблеми, системного реагування на неї;
- соціальна - наявність ораторських, комунікативних та інтегративних здібностей, вміння працювати «в команді», готовність до співробітництва та вирішення конфліктів, формування і закріплення лідерських здібностей, соціокультурна та соціолінгвістична компетентність.

Для вивільнення творчого потенціалу особистості студента, створення умов для самоосвіти та саморозвитку, процес особистісно орієнтованого навчання повинен включати компоненти:

- створення умов для фізичного й емоційного благополуччя;
- співпраця і співтворчість між студентом, з одного боку, і викладачем, з другого;
- створення умов для досягнення кожним студентом реально можливого для нього, в певний період, рівня успішності;
- пристосування методики навчання до навчальних можливостей студентів, максимально можлива індивідуалізація;
- створення умов для самопізнання, саморозвитку та самостійного навчання;
- студент є суб'єктом навчання.

Отже, як зазначалося вище, в основі особистісно орієнтованого навчання лежить принцип визнання індивідуальності та самостійності студента як індивіда, суб'єкта навчальної, професійної діяльності, пізнання, а також унікальності особистості, яка має свій суб'єктивний досвід. Особистісно орієнтоване навчання покликане виконувати функцію проектування й розвитку активної особистості майбутнього фахівця. Особистісно орієнтоване навчання студентів у ВНЗ буде мотивованим, якщо буде передбачено наявність компонент: проблемне поле, ситуативність, діалогічність.